

Munich Personal RePEc Archive

Pension systems in Europe; Greece case

Poteraj, Jarosław

Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie

2007

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/21532/>
MPRA Paper No. 21532, posted 22 Mar 2010 21:51 UTC

SYSTEMY EMERYTALNE W EUROPIE – GRECJA

Jarosław Poteraj

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

Streszczenie: Artykuł o systemie emerytalnym Grecji, poza wstępem, zawiera cztery części: 1. Ogólna informacja o kraju, 2. Rozwój historyczny systemu emerytalnego, 3. Stan obecny systemu emerytalnego oraz 4. Wyzwania i przewidywane zmiany w systemie emerytalnym. Celem badawczym autora jest prezentacja historycznych i aktualnych rozwiązań w systemie emerytalnym Grecji w celu odnalezienia w tym systemie pomysłów, które w międzynarodowych porównaniach warto wykorzystywać. W podsumowaniu autor wskazuje, jako element wyróżniający grecki system emerytalny na tle innych państw, funkcjonowanie Aktuariusza Krajowego.

Słowa kluczowe: system emerytalny, Grecja, emerytura, reformy emerytalne

WSTĘP

Niniejszy artykuł stanowi część zamierzonej przez autora serii publikacji o systemach emerytalnych, funkcjonujących w wybranych państwach europejskich. Globalizacja, rozwój komunikacji oraz telekomunikacji, rozwiązania informatyczne i swoboda terytorialnego przemieszczania się w europejskiej przestrzeni powodują coraz większe zainteresowanie możliwościami zarabiania pieniędzy w innych krajach niż kraj urodzenia. To z kolei może być związane z uczestnictwem w systemach emerytalnych obcych państw. Systemy te podlegają ciągłym zmianom, wynikającym przede wszystkim z przyczyn demograficznych, ale także ekonomicznych. Dominująca współcześnie na mapie Europy Unia Europejska przewiduje funkcjonowanie w zakresie emerytur metody otwartej koordynacji, a zatem nie narzuca w tym obszarze jedynie słusznego rozwiązania. W państwach, które nie przystąpiły do tejże unii, rozwiązania emerytalne jeszcze bardziej nacechowane są indywidualizacją. Stąd duża różnorodność tych systemów i niewielka o nich wiedza, nawet w kręgach specjalistów. Zamierzone przez autora publikacje powinny tę wiedzę wzbogacić i być przyczynkiem do dyskusji, prowadzącej do wyboru najlepszych rozwiązań systemowych. Celem badawczym autora jest zatem prezentacja historycznych i aktualnych rozwiązań w celu odnalezienia w tak różnorodnych systemach pomysłów, stanowiących swoiste perełki, które w benchmarking'owych porównaniach warto wykorzystywać. Każdy z artykułów prezentowany będzie w układzie: 1. Ogólna informacja o kraju, 2. Rozwój historyczny systemu emerytalnego, 3. Stan obecny systemu emerytalnego oraz 4. Wyzwania i przewidywane zmiany w systemie emerytalnym.

OGÓLNA INFORMACJA O KRAJU

Republika Grecka (gr. *Ελληνική Δημοκρατία*) jest państwem [*Wielka Encyklopedia PWN* 2002, s. 410 i dalsze], położonym w południowo-wschodniej Europie, nad Morzem Śródziemnym, które obejmuje południową część Półwyspu Bałkańskiego oraz Wyspy Jońskie, Kretę i archipelagi wysp: Sporady Południowe, Sporady Północne i Cyklady, składającym się z 9 regionów (gr. *περιφέρειες*), obejmujących 54 departamenty (gr. *νομοί – νομοί*). Jednostką monetarną jest euro. Językiem urzędowym jest grecki. W lipcu 2007 roku Grecję zamieszkiwało 10.706.290 osób¹ z następującą strukturą wiekową populacji: 0-14 lat – 14,3%, 15-64 lat – 66,7%, 65 lat i więcej – 19,0%. Przeciętna długość życia wynosiła ogółem 79,38 lat, w tym mężczyzn – 76,85

---

¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html> , dostęp 11 września 2007.

lat, a kobiet – 82,06 lata. Największą grupą etniczną byli Grecy, stanowiący 93% populacji. Największą grupę wyznaniową stanowili prawosławni, których było 98%. Natomiast 1,3% ludności stanowili wyznawcy islamu. Zgodnie z konstytucją z roku 1975 głową państwa jest prezydent (od 12 marca 2005 – Karolos PAPOULIAS), a rządem kieruje premier (od 7 marca 2004 - Konstandinos (Kostas) KARAMANLIS). Największe partie polityczne to: *Νέα Δημοκρατία*², *Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα*³, *Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας*⁴, *Συνασπισμός της Αριστεράς, των Κινήματων και της Οικολογίας*⁵ i *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός*⁶. Produkt krajowy brutto (PKB) na jednego mieszkańca w roku 2006 szacowany był na 24.100 USD, a stopa wzrostu PKB na 4,2%. Stopa bezrobocia wyniosła 9,2%. Dług publiczny stanowił 104,6% PKB. Bilans płatniczy zamknął się w roku 2006 deficytem 21,37 mld USD.

Ziemie współczesnej Grecji⁷ zamieszkałe były od czasów prahistorycznych. W starożytności na ziemiach tych rozwijała się kolejno cywilizacja minojska i mykeńska, następnie wystąpiły okres tzw. Wieków Ciemnych i tzw. okres geometryczny. Około roku 750 przed Chrystusem pojawiło się pismo alfabetyczne, a zdarzenie to uznane jest za początek epoki archaicznej. Po niej pojawiały się kolejno epoki klasyczna i hellenistyczna, związane z podbojami wojennymi oraz rozwojem handlu. Następnie trwało na ziemiach greckich panowanie starożytnego Rzymu, okres bizantyjski i okres cesarstwa łańckiego. Dzieje nowożytne rozpoczynają się od roku 1453, kiedy to sułtan turecki Mehmed II zdobył Konstantynopol. Do 1460 Turcy opanowali wszystkie ziemie greckie z wyjątkiem Krety i Wysp Jońskich, które pozostawały pod władzą Wenecjan. Kretę Turcy opanowali w 1669, a Wyspy Jońskie w 1815 przeszły pod kontrolę Wielkiej Brytanii. W latach dominacji tureckiej grecki kościół prawosławny był ostoją tożsamości narodowej Greków. W latach 1821-1829 trwało narodowe powstanie greckie, w wyniku którego w roku 1829, po dodatkowo przegranej przez Turków wojnie z prawosławną Rosją, Turcy zgodzili się na autonomię Greków w ramach imperium osmańskiego. W roku 1830 proklamowano niepodległość okrojonej terytorialnie Grecji jako monarchii, uznaną przez Turków w roku 1832. W roku 1843 ogłoszono konstytucję, wprowadzającą dwuizbowy parlament. W 1864 Grecja odzyskała od Wielkiej Brytanii Wyspy Jońskie. Liberalna konstytucja z roku 1911 przyznała mieszkańcom więcej swobód obywatelskich. W wyniku wojen bałkańskich z lat 1912-1913 Grecja odzyskała Epir, część Macedonii, Kretę i większość wysp Morza Egejskiego. Uczestnictwo Grecji w I wojnie światowej rozpoczęło się dopiero w roku 1917, kiedy opowiedziała się ona po stronie Ententy. Nastroje republikańskie w latach 20. XX wieku doprowadziły do opuszczenia kraju w grudniu 1923 roku przez króla Jerzego II bez formalnej abdykacji, a w marcu 1924 został on zdetronizowany przez Zgromadzenie Narodowe, które proklamowało republikę. Seria puczów wojskowych w kolejnych latach doprowadziła w roku 1935 do przywrócenia monarchii i powrotu do kraju oraz na tron Jerzego II. W II wojnie światowej Grecja ogłosiła neutralność, ale w roku 1940 została zaatakowana przez Włochy. Grecy obronili się od napaści włoskiej, ale w roku 1941 kraj najechały wojska niemieckie. Król i rząd udali się na emigrację do Egiptu. Powstałe w okresie okupacji ruchy partyzanckie w roku 1944 doprowadziły do wyzwolenia 2/3 kraju i powołania w kraju władz tymczasowych. W tym samym czasie w Egipcie powstał Rząd Jedności Narodowej, który w październiku 1944 roku wraz z lądowaniem w Grecji

² Skrót nazwy łańską czcionką to “ND”, nazwa zaś po angielsku to “New Democracy”.

³ Skrót nazwy łańską czcionką to “PASOK”, nazwa zaś po angielsku to “The Panhellenic Socialist Movement”.

⁴ Skrót nazwy łańską czcionką to “KKE”, nazwa zaś po angielsku to “The Communist Party of Greece”.

⁵ Skrót nazwy łańską czcionką to “Coalition lub SYN”, nazwa zaś po angielsku to “The Coalition of the Left, of Social Movements and Ecology”.

⁶ Skrót nazwy łańską czcionką to “LA.O.S.”, nazwa zaś po angielsku to “The Popular Orthodox Rally”.

⁷ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html> , dostęp 11 września 2007 oraz [Wielka Encyklopedia PWN 2002, s. 418-420].

oddziałów brytyjskich przybył do kraju. Bezpośrednio po lądowaniu Brytyjczyków zażądali oni rozbrojenia oddziałów partyzanckich, co spowodowało walki wewnętrzne, zakończone dopiero w lutym 1945. W wyniku przeprowadzonego we wrześniu 1946 roku referendum została utrzymana monarchia. W październiku 1946 roku rozpoczęła się krwawa wojna domowa partyzantów komunistycznych z północy, zorganizowanych w tzw. Armię Demokratyczną, z legalną władzą. W lutym 1947 roku podpisano traktat pokojowy z Włochami. W roku 1947 legalne władze zdelegalizowały partię komunistyczną. Jednak w grudniu 1947 roku większość terytorium Grecji znalazła się pod władaniem komunistów, którzy proklamowali powstanie rządu tymczasowego. W kolejnym roku, z pomocą Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, legalne władze stopniowo opanowywały komunistyczną rewoltę. W październiku 1948 roku wprowadzono stan wojenny, a w końcu roku 1949 poddali się ostatni członkowie Armii Demokratycznej. Po tym okresie nastąpiła masowa emigracja greckich komunistów do Związku Sowieckiego i innych krajów komunistycznych⁸. W roku 1952 uchwalono nową konstytucję i Grecja wstąpiła do NATO⁹. W roku 1960 Grecja wyraziła zgodę na uzyskanie niepodległości przez Cypr, gdzie zamieszkiwała większość greckojęzyczna. W kwietniu 1967 roku w wyniku zamachu stanu do władzy doszła grupa oficerów, ustanawiając tzw. „rządy junty czarnych pułkowników”. W roku 1973 proklamowano powstanie republiki i zniesiono stan wyjątkowy. Po nieudanej interwencji na Cyprze władza czarnych pułkowników upadła i powołany został rząd cywilny. W 1974 Grecja wystąpiła z NATO, na znak protestu przeciw zajęciu części Cypru przez Turcję – członka NATO. Nowy rząd przywrócił konstytucję z roku 1952, oznaczającą restytucję monarchii. Jednakże w referendum z grudnia 1974 roku większość zdobyli zwolennicy republiki. W 1975 powstała konstytucja, ustanawiająca republikę. W roku 1980 Grecja powróciła do NATO, a w 1981 stała się członkiem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. W roku 2001 Grecja przystąpiła do Unii Gospodarczej i Walutowej, zamieniając greckie drachmy na euro.

ROZWÓJ HISTORYCZNY SYSTEMU EMERYTALNEGO W GRECJI

W roku 1861 pojawił się pierwszy w Grecji fundusz ubezpieczenia społecznego, obejmujący urzędników państwowych i osoby pracujące w trudnych warunkach [Triantafillou 2007, s. 109], w tym weteranów wojennych - oficerów armii lądowej i marynarki wojennej. W roku 1882 powstał Fundusz Ubezpieczeniowy Górników [Fuduli 1997]. W roku 1914 powstało pierwsze prawo o ubezpieczeniach wypadkowych [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 131]. Regulacja prawna z roku 1922 określiła ubezpieczenia społeczne jako obszar odpowiedzialności państwa [Triantafillou 2007, s. 110] i w tym samym roku powstało pierwsze prawo, dotyczące ubezpieczenia zdrowotnego [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 130]. W roku 1925 powstał pierwszy fundusz emerytalny dla osób samozatrudniających się [Fuduli 1997]. Początki greckiego systemu emerytalnego sięgają roku 1934, kiedy to powstała pierwsza ustawa o ubezpieczeniach emerytalnych [Owczarek 2004, s. 133]. W roku 1937 w Atenach, Pireusie i Salonikach rozpoczął działalność Instytut Ubezpieczeń Społecznych (*Ιδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων*)¹⁰, będący główną instytucją w zakresie ubezpieczeń społecznych w Grecji. Od roku 1945 zakładane były różne branżowe fundusze emerytalne o charakterze uzupełniającym [Fuduli 1997]. W roku 1951

⁸ Tylko do Polski trafiło wówczas 35 tysięcy Greków.

⁹ *North Atlantic Treaty Organisation* (NATO).

¹⁰ Skrót nazwy łacińską czcionką to "IKA". Obecnie największa instytucja ubezpieczenia społecznego w Grecji [Triantafillou 2007, s. 110].

wprowadzono nowe prawo o ubezpieczeniach społecznych, które w zakresie emerytur znacznie rozszerzyło zakres ubezpieczonych grup zawodowych, wprowadziło nową formułę obliczania emerytur, faworyzującą osoby o niskich zarobkach, oraz wprowadziło mechanizm indeksowania emerytur względem inflacji [Triantafillou 2007, s. 110], a działalność IKA rozszerzono na cały kraj [Fuduli 1997]. Wtedy także wprowadzono pojęcie emerytury minimalnej i zasadę opłacania składek emerytalnych przez państwo. W roku 1954 pojawiła się pierwsza regulacja prawna w zakresie bezrobocia, a w roku 1958 w zakresie zasiłków rodzinnych [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 133]. W roku 1961 powstał system emerytalny dla rolników zarządzany przez Agencję Ubezpieczenia Rolników (*Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων*)¹¹. System ten finansowany był ze składek uczestników oraz z podatków i ceł – 10% ściągniętego podatku dochodowego od osób fizycznych, 15% podatku od firm oraz wpływy z ceł na papierosy i wyroby luksusowe [Triantafillou 2007, s. 110]. W roku 1979 wydano regulacje prawne o funkcjonowaniu Uzupełniającego Funduszu Ubezpieczeniowego Pracowników Najemnych (*Ταμ. Επικ. Ασφαλ. Μισθωτών*)¹². W roku 1981 wprowadzono prawo o specjalnych emeryturach bezskładkowych [Owczarek 2004, s. 133]. W roku 1982 podwyższono wartość emerytur wypłacanych przez schematy dla rolników z OGA [The Greek National Strategy Report on Pension 2005, s. 12] oraz dla innych osób samozatrudniających się: rzemieślników (*Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος*)¹³, właścicieli sklepów (*Ταμείο Εμπόρων*)¹⁴ i kierowców (*Ταμείο Συντάξεων Αυτοκινητιστών*)¹⁵. Ponadto w roku 1982 wprowadzono emeryturę dla osób w wieku powyżej 70 lat, które nie miały żadnych źródeł utrzymania [Triantafillou 2007, s. 124]. Od 1 lutego 1983 roku rozpoczęła działanie uzupełniająca warstwa systemu publicznego w postaci TEAM¹⁶. W tym samym roku znowelizowano prawo o ubezpieczeniu zdrowotnym [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 130]. W roku 1985 wprowadzono zasiłki dla bezrobotnych [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 133]. W roku 1987 wprowadzono warstwę uzupełniającą w ubezpieczeniu emerytalnym rolników [Triantafillou 2007, s. 124]. W roku 1990 miał miejsce poważny kryzys systemu zabezpieczenia społecznego [Owczarek 2004, s. 134], w wyniku którego dokonano parametrycznych reform systemowych. Polegały one na następujących zmianach: 1) podwyższeniu wieku emerytalnego do 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet, 2) podwyższeniu minimalnego okresu zbierania składek emerytalnych, 3) wydłużeniu okresu branego pod uwagę przy naliczaniu emerytury z 2 do 5 lat, 4) podwyższeniu pułapu dochodów do naliczania składek emerytalnych, 5) wprowadzeniu redukcji wielkości emerytury przy wcześniejszym przejściu na emeryturę, 6) wprowadzeniu składki emerytalnej dla urzędników państwowych, 7) ustaleniu wieku emerytalnego urzędników państwowych na poziomie 60 lat dla mężczyzn i 58 lat dla kobiet, 8) zniesieniu specjalnych funduszy emerytalnych w bankowości, telekomunikacji, energetyce i transporcie publicznym [Triantafillou 2007, s. 119]. Reforma z roku 1992 podzieliła uczestników systemu na dwie grupy – ubezpieczonych przed 1 stycznia 1993 roku i wchodzących do systemu po tej dacie. Wiek emerytalny dla pierwszej grupy określono na poziomie 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet, a w przypadku drugiej grupy ujednolicono dla obydwu płci na poziomie 65 lat. Ponadto zwiększono wielkość składki urzędników państwowych oraz osób samozatrudniających się, wprowadzono stopę zastąpienia na poziomie 60% w warstwie bazowej oraz 20% w warstwie uzupełniającej i

¹¹ Skrót nazwy łacińskiej czcionką to "OGA". Porównaj: <http://www.oga.gr/> dostęp z 16 września 2007.

¹² Skrót nazwy łacińskiej czcionką to "TEAM".

¹³ Skrót nazwy łacińskiej czcionką to "TEVE".

¹⁴ Skrót nazwy łacińskiej czcionką to "TAE".

¹⁵ Skrót nazwy łacińskiej czcionką to "TSA".

¹⁶ <http://www.ika.gr/en/english.doc> dostęp z 16 września 2007.

wykluczono specjalne bonusy z kalkulacji emerytur [Triantafillou 2007, s. 120]. W roku 1996 wprowadzono dodatek emerytalny o nazwie *Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων*¹⁷. W roku 1997 OGA stała się instytucją państwową, bez dotychczasowej autonomii [Fuduli 1997]. W roku 1998 w przypadku pierwszej grupy (ubezpieczonych przed 1 stycznia 1993 roku) składka ubezpieczenia emerytalnego wynosiła 20%, z czego 13,33% płacił pracownik, a 6,67% pracodawca, a w przypadku drugiej grupy (ubezpieczonych od 1 stycznia 1993 roku) składka wynosiła 30%, z czego 13,33% płacił pracownik, a 6,67% pracodawca, a 10,0% państwo [Owczarek 2004, s. 137]. W roku 1998 zmianie uległy zasady funkcjonowania OGA¹⁸. W roku 1999 ostatecznie podniesiono wiek emerytalny kobiet do 65 lat [Triantafillou 2007, s. 120] oraz włączono kilkanaście instytucji emerytalnych osób samozatrudniających się do TEVE. Od tej pory osoby samozatrudniające się odprowadzały składki emerytalne do jednej z trzech instytucji: TEVE, TAE lub TAS. W roku 2001 funkcjonowało 170 funduszy emerytalnych, z czego 63 dostarczały emeryturę bazową i dodatkową [Triantafillou 2007, s. 112]. Reforma z roku 2002 ustanowiła instytucję Aktuariusza Krajowego [Owczarek 2004, s. 148], umożliwiła funkcjonowanie dobrowolnych zakładowych programów emerytalnych, zarządzanych przez partnerów społecznych, stanowiących w Grecji II filar systemu emerytalnego [Triantafillou 2007, s. 113]. Ponadto wiek emerytalny określono na poziomie 65 lat dla wszystkich funduszy, a wymagany do uzyskania pełnej emerytury okres opłacania składek emerytalnych zwiększono z 35 do 40 lat. Wydłużono także okres brany pod uwagę przy naliczaniu emerytury z 5 do 10 lat [Triantafillou 2007, s. 121]. W roku 2002 wydatki na publiczne emerytury stanowiły 12% PKB [Holzmann, MacKellar, Rutkowski 2003, s. 31]. Wtedy to IKA obsługiwała 33,96% emerytów, OGA – 46,25%, a TEVE – 5,79% [Triantafillou 2007, s. 111]. Od 1 stycznia 2005 roku emerytura naliczana jest na podstawie zarobków z pięciu najlepszych lat z ostatniej dekady [The Greek National Strategy Report on Pension 2005, s. 11], a dotychczasowy TEAM zmienił nazwę na ETAM. W lipcu 2005 roku w miejsce dotychczasowych 11 programów emerytalnych powstał wspólny system emerytalny dla sektora bankowego [Greek parliament passes new bank pension funds law 2005]. 1 stycznia 2007 roku rozpoczęła działalność nowa formuła emerytalna dla osób samozatrudniających się (*Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών*)¹⁹, która zastąpiła dotychczas działające TEVE, TAE i TAS.

STAN OBECNY SYSTEMU EMERYTALNEGO W GRECJI – NA 1 WRZEŚNIA 2007 ROKU

Grecki system emerytalny składa się z trzech filarów [Owczarek 2004, s. 135]: 1) publicznego obowiązkowego systemu emerytalnego, 2) dobrowolnych zakładowych programów emerytalnych oraz 3) dobrowolnych indywidualnych planów emerytalnych.

Publiczny obowiązkowy system emerytalny składa się z dwóch warstw: a) warstwy bazowej oraz b) warstwy uzupełniającej.

Warstwa bazowa funkcjonuje w formule *pay-as-you-go*, a wysokość emerytury obliczana jest według zasady zdefiniowanego świadczenia (*defined benefit DB*). Istnieje wiele funduszy funkcjonujących w ramach tego systemu. Największą instytucją w tym obszarze jest IKA, która prowadzi plany emerytalne dla większości

¹⁷ Skrót nazwy łacińską czcionką to “EKAS” [Owczarek 2004, s. 134].

¹⁸ <http://www.oga.gr/> dostęp z 16 września 2007.

¹⁹ Skrót nazwy łacińską czcionką to “OAEΕ”. Porównaj: <http://www.go-online.gr/training/enot2/kef4/math2/html/3-3-2.html?PHPSESSID=a0ff3a388e308d15> dostęp z 16 września 2007.

pracowników sektora prywatnego. Obok niej osobne plany emerytalne mają niektóre grupy zawodowe [Owczarek 2004, s. 136]: wybranych pracowników sektora prywatnego (np. pracownicy sektora bankowego czy dziennikarze), zatrudnionych w sektorze państwowym i grupy traktowane na równi z nimi (np. pracownicy służby cywilnej czy pracownicy przedsiębiorstw państwowych), osób samozatrudniających się (OAEE - tutaj plan standardowy obejmuje rzemieślników, kupców oraz osoby handlujące i naprawiające samochody), marynarzy i rolników (OGA). Źródła finansowania IKA to składki (78,3%), podatki socjalne (13,74%), składka opłacana przez państwo (4,5%), aktywa systemu (0,5%) oraz inne źródła (2,93%) [Triantafillou 2007, s. 112]. Składka emerytalna wynosi 30% wynagrodzenia brutto, z czego pracodawca opłaca 13,33%, pracownik 6,67%, a państwo 10,0% [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 127]. Minimalny okres składkowy wynosi 4.500 dni pracy²⁰, a okres wymagany do otrzymania pełnej emerytury 11.100 dni pracy [Whitehouse 2007, s. 77]. W systemie nie ma minimalnego poziomu wynagrodzenia, do którego nie opłaca się składek emerytalnych, ale istnieje poziom maksymalny²¹. Wiek emerytalny dla osób, które przystąpiły do systemu przed 1 stycznia 1993, określony jest na poziomie 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet, a w przypadku osób przystępujących do systemu od tej daty jest ujednolicony dla obojgu płci na poziomie 65 lat [Owczarek 2004, s. 139]. Możliwe jest wcześniejsze przechodzenie na emeryturę: dla osób, które przystąpiły do systemu przed 1 stycznia 1993, w wieku od 53 do 57 lat dla kobiet i w wieku od 53 do 62 lat dla mężczyzn, a dla osób przystępujących do systemu od tej daty w wieku 60 lat niezależnie od płci. Szczegółowy wiek wcześniejszego przejścia na emeryturę zależy od stażu w systemie oraz innych czynników²². Dodatkowo taka wcześniejsza emerytura może być w pełnej lub obniżonej wysokości. Wysokość emerytury zależy od wysokości zarobków oraz od liczby lat składkowych. Dla osób, które weszły na rynek pracy po 1 stycznia 1993 roku, emerytura wynosi 2% za każdy rok pracy, ale nie więcej niż 35 lat, od przeciętnej zarobków z pięciu ostatnich lat pracy przed emeryturą [Whitehouse 2007, s. 77]. W systemie istnieje emerytura minimalna oraz emerytura maksymalna²³. Emerytury są wypłacane 14 razy w roku – dwie bonusowe płatności wypłacane są w różnych terminach w roku [Whitehouse 2007, s. 77]. Osoby o niskim dochodzie, których dochód roczny nie przekroczył 7.452,32 €, otrzymują dodatek emerytalny EKAS w wysokości od 48,79 € do 195,15 € miesięcznie²⁴. Wypłacane emerytury podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych. Emeryci nie płacą jednak składek na ubezpieczenia społeczne [Whitehouse 2007, s. 78].

Warstwa uzupełniająca obsługiwana przez ETAM obejmuje wszystkich pracowników podlegających IKA, którzy nie uczestniczą w innym programie dodatkowym. Warstwa ta jest w pełni obowiązkowa [Triantafillou 2007, s. 112]. Zakłada się, że powinna ona stanowić 20% dochodów emeryta [Whitehouse 2007, s. 77]. Składka na ETAM wynosi 6% wynagrodzenia i jest w równych częściach finansowana przez pracodawcę i pracownika [Triantafillou 2007, s. 116]. Jednocześnie funkcjonuje kilkanaście innych funduszy emerytalnych w warstwie uzupełniającej [Triantafillou 2007, s. 112].

Dobrowolne zakładowe programy emerytalne organizowane są przez pracodawców i są w pełni fakultatywne. Programy mogą być prowadzone na zasadzie repartycyjnej lub kapitałowej, w zależności od

²⁰ <http://www.ika.gr/en/english.doc> dostęp z 16 września 2007.

²¹ W roku 2006 dla osób, które weszły do systemu od 1 stycznia 1993 roku, wynosił on 68.337,92 € rocznie [Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006 2006, s. 127].

²² Szczegółowo zasady te opisane są w pracy [Owczarek 2004, s. 140].

²³ W roku 2002 ta minimalna wynosiła 377 € miesięcznie, a ta maksymalna wynosiła 2.144 € miesięcznie [Whitehouse 2007, s. 77].

²⁴ <http://www.ika.gr/gr/infopages/asf/pensions/ekas.cfm> dostęp z 16 września 2007.

wyboru dokonanego przez pracodawcę. W większości programów składki są opłacane wyłącznie przez pracodawców. Zyski kapitałowe ze środków emerytalnych są zwolnione od podatku dochodowego. Natomiast wypłacane emerytury opodatkowane są na zasadach ogólnych. Do zakładowych programów emerytalnych w roku 2003 należało jedynie 5% osób aktywnych zawodowo [Owczarek 2004, s. 138].

Dobrowolne indywidualne plany emerytalne realizowane są w postaci przystąpienia do programu emerytalnego, oferowanego przez zakład ubezpieczeń na życie. Świadczenia realizowane są najczęściej w postaci wypłaty jednorazowej. Sporadycznie oferowane są wypłaty dożywotnie [Owczarek 2004, s. 138].

WYZWANIA I PRZEWIDYWANE ZMIANY W SYSTEMIE EMERYTALNYM GRECJI

Najważniejszym wyzwaniem, przed którym stoi system emerytalny w Grecji, jest odbudowanie zaufania do publicznych systemów zabezpieczenia społecznego po kryzysie z roku 1990 [Owczarek 2004, s. 145]. Innym istotnym elementem, wpływającym na system emerytalny, jest starzenie się społeczeństwa. Wynika ono z dwóch przyczyn: po pierwsze ze zmniejszającej się liczby urodzeń, a po drugie z wzrastającej długości życia [The Greek National Strategy Report on Pension 2005, s. 8]. Przewiduje się, że w roku 2035 przede wszystkim z tego powodu wydatki na publiczne emerytury zwiększą się do poziomu 25% PKB [Holzmann, MacKellar, Rutkowski 2003, s. 31]. Kolejnym problemem jest duża fragmentaryzacja i brak jednolitości rozwiązań emerytalnych, co skutkuje otrzymywaniem drastycznie różnych świadczeń przy opłacaniu składki w takiej samej wysokości. Szeroka gama przywilejów emerytalnych jest kolejnym problemem, z którym Grecy będą musieli się zmierzyć w przyszłości. Nie sprzyja także płynności systemu emerytalnego wysoki poziom bezrobocia, szczególnie wśród kobiet [The Greek National Strategy Report on Pension 2005, s. 8].

WNIOSKI

Przedstawiony w niniejszym opracowaniu rozwój historyczny, stan aktualny i perspektywy zmian systemu emerytalnego Grecji pozwalają sformułować następujące wnioski:

1. System emerytalny w Grecji charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem instytucjonalnym, funkcjonowaniem „starych” i „nowych” emerytur oraz brakiem zainteresowania rozwiązaniami kapitałowymi.
2. Prawie cała populacja ludzi starszych jest objęta publicznym systemem emerytalnym [Pensions 2007], co w funkcjonującym rozwiązaniu *pay-as-you-go*, finansowanym w części z podatków, skutkuje dużymi obciążeniami dla budżetu, szczególnie w sytuacji zmniejszającej się liczby osób pracujących zawodowo. Stan systemu emerytalnego w Grecji powszechnie uważany jest za niemożliwy do utrzymania w dłuższej perspektywie²⁵.
3. Reforma z roku 2002 miała ograniczony zakres, mimo że stanowiła ważny element, ale jedynie parametrycznych zmian [Synthesis report on adequate and sustainable pensions. Annex. Country summaries 2006, s. 35]. Kolejne systemowe zmiany w zakresie systemu emerytalnego w wielu komentarzach medialnych [Greek prime minister vows to proceed with reforms if re-elected 2007]; [Ferliel 2007]

²⁵ W niektórych opracowaniach stan greckiego systemu emerytalnego określany jest jako fiskalna bomba zegarowa „*fiscal time-bomb*” [Papachristou 2007].

traktowane są jako najważniejsze zadanie dla rządu tworzonego po przyspieszonych wyborach parlamentarnych z września 2007 roku.

4. Spośród ciekawych rozwiązań w greckim systemie emerytalnym można w porównaniach międzynarodowych wskazać istnienie instytucji Aktuariusza Krajowego.

PIŚMIENNICTWO

- Feriel A., 2007. Greece Election Winner Faces Tests Privatization Effort, Pension Reform Loom On Economic Agenda, dostęp pod adresem: <http://www.gatago.org/soc/culture/romanian/60027390.html> z 18 września 2007;
- Fuduli K., 1997. The Greek Social Security (Insurance) System, dostęp pod adresem <http://www.mzes.uni-mannheim.de/eurodata/newsletter/no7/feature.html> z 18 września 2007;
- Greek parliament passes new bank pension funds law, 2005. Global Pensions, 29-07-2005, dostęp pod adresem: <http://globalpensions.com/?id=me/17/news/27/36685/25/> ;
- Greek prime minister vows to proceed with reforms if re-elected, 2007. Digital Journal, 9 September 2007, dostęp pod adresem: http://www.digitaljournal.com/article/225836/Greek_prime_minister_vows_to_proceed_with_reforms_if_re_elected ;
- Holzmann R., MacKellar L., Rutkowski M., 2003. Accelerating the European Pension Reform Agenda: Need, Progress, and Conceptual Underpinnings, [w]: Pension Reform in Europe: Process and Progress (2003), Edited by Robert Holzmann, Mitchell Orenstein and Michal Rutkowski, The World Bank – Directions in Development, Washington, D.C., s. 1-45;
- Owczarek J., 2004. System emerytalny w Grecji [w]: Systemy emerytalne w krajach Unii Europejskiej, (2004) pod redakcją Tadeusza Szumlicza Macieja Żukowskiego, TWIGGER, Warszawa, s. 133-148;
- Papachristou H., 2007. Greek Premier's Reduced Majority Complicates Pension Overhaul, Bloomberg 17 September 2007, dostęp pod adresem: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601085&sid=acJsPPwphDTk> z 18 września 2007;
- Pension Reform in Europe: Process and Progress, 2003. Edited by Robert Holzmann, Mitchell Orenstein and Michal Rutkowski, The World Bank – Directions in Development, Washington, D.C.;
- Pensions, 2007. From The Economist print edition, Aug 23rd 2007, dostęp pod adresem: http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=9688173 ;
- Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2006, 2006. Social Security Administration Office of Policy Office of Research, Evaluation, and Statistics, SSA Publication No. 13-11801, September 2006, Washington, DC;
- Synthesis report on adequate and sustainable pensions. Annex. Country summaries, 2006. Commission Staff Working Document dostępny pod adresem: http://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/docs/2006/sec_2006_304_annex_en.pdf ;
- Systemy emerytalne w krajach Unii Europejskiej, 2004. pod redakcją Tadeusza Szumlicza Macieja Żukowskiego, TWIGGER, Warszawa;
- The Greek National Strategy Report on Pension, 2005. Ministry of Employment and Social Protection – Ministry of Economy and Finance, dostęp pod adresem: http://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/docs/2005/el_en.pdf ;
- The Handbook of Western European Pension Politics, 2007. Edited by Ellen M. Immergut, Karen M. Anderson & Isabelle Schulze, Oxford University Press, New York;
- Triantafillou P., 2007. Greece: Political Competition in a Majoritarian System w: The Handbook of Western European Pension Politics (2007), Edited by Ellen M. Immergut, Karen M. Anderson & Isabelle Schulze, Oxford University Press, New York, s. 97-149;
- Whitehouse E., 2007. Pensions Panorama. Retirement-Income Systems in 53 Countries, The World Bank, Washington, D.C.;
- Wielka Encyklopedia PWN, 2002. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, t. 10;
<http://www.go-online.gr/training/enot2/kef4/math2/html/3-3-2.html?PHPSESSID=a0ff3a388e308d15> dostęp z 16 września 2007.
<http://www.ika.gr/en/english.doc> dostęp z 16 września 2007;
<http://www.ika.gr/gr/infopages/asf/pensions/ekas.cfm> dostęp z 16 września 2007;
<http://www.oga.gr/> dostęp z 16 września 2007;
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html> , dostęp 11 września 2007.

PENSION SYSTEMS IN EUROPE – GREECE

Summary: The article presents an insight into the old age pension system in Greece. The introduction is followed by four topic paragraphs: 1. the general information about the country, 2. the historical development of its pension system, 3. the present situation, and 4. challenges and foreseen changes. There, the author's goal was to present both past and present solutions employed by the Greece's pension system, in search for ideas worth consideration in international comparisons. In the summary, the author highlights as a particular Greek approach, on the background of other countries, the fact of existing in the Greek reality The National Actuary.

Key words: old age pension system, Greece, retirement, pension reforms

Adres do korespondencji / Corresponding author: Jarosław Poteraj, Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Instytut Przedsiębiorczości, ul. Poznańska 141B, 18-400 Łomża, e-mail: jpoteraj@pwsip.edu.pl